

Mottagare
Maria Norberg (handläggare)

2024-01-30

Funktionsrätts synpunkter på *Strategi för ett jämställt och jämlikt Uppsala län 2024-2030*

Funktionsrätt Uppsala kommun har tagit del av rubricerat ärende och yttrar sig över detta under remisstiden.

Sammanfattning

En övergripande brist med strategin är avsaknaden av personer med funktionsnedsättnings särställning i frågan om jämställdhet och jämlikhet. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lyfts under varje avsnitt av strategin som ett aktuellt MR-dokument men saknas att diskuteras i strategins innehåll. Den särskilda utsatthet som personer med funktionsnedsättning och specifikt kvinnor med funktionsnedsättning upplever när det gäller arbetsmarknad, civil beredskap, våld och delaktighet måste poängteras i strategin. Det är även viktigt att strategin lyfter det civila samhällets roll i att främja inkludering och delaktighet. Det bör finnas uppmuntran och stöd för närmare samarbete med organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning, då dessa kan erbjuda värdefull insikt och kunskap för att göra strategin mer inkluderande och effektiv.

Inkluderande arbetsmarknad

Rapporten *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning*¹, framtagen av Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet, lyfter fram att den nuvarande jämställdhets- och funktionshinderspolitiken inte i tillräcklig grad har fokuserat på att främja ekonomisk självständighet bland kvinnor med funktionsnedsättning. Rapporten fastslår att en större del av kvinnor med funktionsnedsättning lever under den relativa fattigdomsgränsen, en disponibel inkomst som ligger under 60 procent av medianinkomsten, jämfört med befolkningen i stort. Dessutom påpekar rapporten brister inom utbildningssystemet som bidrar till försenade och begränsade möjligheter för kvinnor med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden. Arbetskraftsdeltagandet är särskilt lågt bland kvinnor som har begränsad arbetsförmåga, med vanligt förekommande långtidsarbetslöshet och färre övergångar till arbete jämfört med andra grupper. När det kommer till arbetsomfattningen arbetar kvinnor med funktionsnedsättning till mindre del heltid, i jämförelse med män i samma situation och med befolkningen i övrigt, och är oftare deltidsarbetslösa eller anställda på timbasis. Rapporten lyfter även fram att stödinsatser på arbetsmarknaden inte är lika tillgängliga för kvinnor som för män med funktionsnedsättning, med en lägre andel kvinnor som erhåller arbete med stöd. Till sist belyser rapporten att en betydande del av kvinnorna med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga upplever negativa attityder och diskriminering i arbetslivet på grund av sin funktionsnedsättning, vilket ytterligare försvårar deras situation.

Det är centralt att Länsstyrelsens strategi ser till att arbetsmarknadsåtgärder även riktas specifikt mot och inkluderar kvinnor med funktionsnedsättning. Detta innebär att utforma och implementera stödprogram och rekryteringsprocesser som aktivt motverkar diskriminering baserad på både kön och funktionsnedsättning.

Det finns ett stort behov av att arbetsplatser anpassas för att vara mer inkluderande för kvinnor med funktionsnedsättning. Detta kan innebära allt från fysiska anpassningar till flexibla arbetstider och tillhandahållande av nödvändiga tekniska hjälpmedel, för att säkerställa att kvinnor med funktionsnedsättning inte bara kan få arbete utan också trivas och prestera väl på arbetsplatsen.

Då kvinnor med funktionsnedsättning kan möta hinder inom utbildningssystemet och arbetsmarknaden, bör Länsstyrelsens strategi fokusera på att säkerställa att utbildningsmöjligheter och kompetensutvecklingsprogram är tillgängliga, relevanta och anpassade även till denna grups behov.

Strategin lyfter tydligt fram problematiken med diskriminering i arbetslivet. Det är därför kritiskt att stärka arbetsrättsliga skydd och säkerställa att Diskrimineringsombudsmannen och andra relevanta myndigheter faktiskt är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Att göra en anmälan eller lämna ett klagomål för en person med funktionsnedsättning kan kräva vissa anpassningar, hjälpmedel eller visst stöd. Det är tyvärr dock sällan detta erbjuds vilket skapat ett stort mörkertal angående diskriminering mot personer med funktionsnedsättning.

¹ <https://www.mfd.se/contentassets/4a83dd50ab084b79a86f69594f3a0915/ekonomisk-jamstalldhet-for-kvinnor-2019-8.pdf>

Delaktiga invånare

Det är viktigt att strategin betonar behovet av tillgänglighet i alla delar av demokratiprocessen för personer med funktionsnedsättning. Detta bör innefatta tillgängliga vallokaler, valmaterial och röstningsmetoder, samt åtgärder för att säkerställa att strukturella hinder som påverkar transport och tillgänglighet inte begränsar möjligheten att delta i demokratiska processer. Underrepresentation bland personer med funktionsnedsättning i det demokratiska samtalet kan vara mer uttalad när det gäller valdeltagande². Strategin bör därför innehålla specifika åtgärder för att minska dessa hinder, exempelvis genom att förbättra tillgängligheten i kollektivtrafiken och säkerställa att vallokaler är fysiskt, medicinskt och kognitivt tillgängliga och att valinformation finns tillgänglig i olika format.

Det är väsentligt att strategin tar upp och arbetar för att motverka hot och hat, vilket kan skapa en rädsla som avskräcker engagemang i det demokratiska samtalet. Strategin bör innehålla konkreta åtgärder för att skapa ett tryggare och mer stödjande samhälle för alla invånare.

Att säkerställa att medborgarråd och dialoger är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar är avgörande. Strategin bör innehålla åtgärder för att säkerställa att lokaler är tillgängliga, att tolktjänster och annat stöd finns tillgängligt, och att information distribueras i format som är tillgängliga för alla.

Ett län fritt från våld

Att erkänna och förstå situationen för personer med funktionsnedsättning är avgörande för att skapa effektiva förebyggande strategier och stödsystem. Det är viktigt att samhället är medvetet om dessa risker och att man på alla nivåer arbetar tillsammans för att skydda och stödja de med funktionsnedsättning som befinner sig i utsatta situationer. Det innebär också att utbildning, medvetenhet och resurser bör vara riktade specifikt till att hantera och förebygga dessa former av våld. Nedan följer ett antal områden där personer med funktionsnedsättning är specifikt drabbade av våld, baserat på uppgifter publicerade i en rapport från Myndigheten för delaktighet publicerad 2023³.

Personer med funktionsnedsättning, särskilt de med intellektuell funktionsnedsättning, kan vara extra sårbara för hedersrelaterat våld. Deras beroendeställning till familjen kan utnyttjas för att upprätthålla familjens heder, vilket kan leda till begränsningar, påtryckningar och kontroll. Det kan vara svårare att upptäcka utsatthet hos denna grupp på grund av samhällets tendens att avsexualisera individer med funktionsnedsättning och bristen på anpassade identifieringsmetoder.

Personer med funktionsnedsättning löper en större risk att hamna i situationer som involverar prostitution och människohandel, inklusive tvångsäktenskap. Denna risk beror delvis på att personer med funktionsnedsättning kan ha svårare att identifiera riskfyllda situationer och kan vara mer benägna att acceptera önskemål från gärningsmän på grund av deras beroendeställning eller begränsade alternativ.

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valdeltagandeundersokningen/pong/statistiknyhet/valdeltagande-bland-personer-med-funktionsnedsattning/>

³ <https://www.mfd.se/contentassets/2e0fccac0aec45bcb4f27f6b95189571/att-forebygga-och-bekampa-vald-mot-personer-med-funktionsnedsattning-2023-11.pdf>

Ekonomiskt beroende är en betydande riskfaktor för våld i nära relationer. Personer med funktionsnedsättning kan vara särskilt utsatta på grund av deras ofta begränsade ekonomiska resurser och beroende av andra för ekonomiskt stöd. Detta kan göra det svårare för dem att lämna en våldsamt situation.

Barn och unga med funktionsnedsättning är särskilt utsatta på grund av deras beroende, sårbarhet och ofta osynlighet. De kan möta våld inom familjen eller bli utsatta för sexuella övergrepp. Familjernas ökade press på grund av behovet av extra stöd och hjälp kan också leda till situationer där våld kan uppstå. Barn och unga med funktionsnedsättning är även mer utsatta för mobbning, både i skolan och digitalt. Nätmobbning är en riskfaktor för psykisk ohälsa, och barn med funktionsnedsättning är särskilt sårbara för dessa övergrepp.

Försummelse är en form av våld som kan vara särskilt svår för personer med funktionsnedsättning, vilka kan vara mer beroende av omgivningen för grundläggande behov. Det kan röra sig om brist på mat, medicin, hjälp med hygien eller andra grundläggande behov.

Personer med funktionsnedsättning som befinner sig i samhällsvård kan vara särskilt utsatta. Det finns rapporter om att personal på institutioner använder tvångsåtgärder eller annat våld som saknar stöd i lagen.

Målområde 1 – Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

- Inkludera specifika program och utbildningar om sårbarheten som personer med funktionsnedsättning har gentemot våld, särskilt hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningsprogram bör anpassas för att inkludera information om de unika utmaningar som personer med funktionsnedsättning står inför.
- Inom ramen för arbetet mot destruktiva maskulinitetsnormer, bör det finnas en medvetenhet om att personer med funktionsnedsättning kan vara extra utsatta på grund av deras beroendeställning. Detta bör adresseras i programmen för att minska våld.
- Säkerställ att det förebyggande arbetet mot våld inkluderar platser och situationer där personer med funktionsnedsättning kan vara särskilt sårbara, som hemmet, skolan, nätet och genom personliga assistenter eller vårdgivare.

Målområde 2 – Förbättrad upptäckt av våld samt starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

- Utveckla och implementera riktlinjer och utbildningsmaterial för personal inom vård, socialtjänst och polis om hur våld mot personer med funktionsnedsättning kan identifieras, särskilt då det gäller mer subtila former av våld som försummelse eller psykiskt våld.
- Skapa och stärka nätverk för samverkan mellan olika myndigheter och organisationer för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld får anpassat stöd och skydd.

Målområde 3 – Effektivare brottsbekämpning

- Utveckla och implementera strategier och metoder som specifikt tar itu med våld i nära relationer mot personer med funktionsnedsättning, inklusive utbildning av personal inom rättsväsendet om särskilda utmaningar och behov som dessa offer kan ha.
- Förbättra samverkan mellan kommuner, hälso- och sjukvård, civilsamhället och rättsväsendet för att effektivt kunna identifiera och hantera fall där personer med funktionsnedsättning är offer för våld.

Målområde 4 – Förbättrad kunskap och metodutveckling

- Utveckla och sprida kunskap och utbildningsmaterial som riktar sig till yrkesverksamma inom relevanta sektorer om de specifika riskerna och utmaningarna som personer med funktionsnedsättning möter när det gäller våld och övergrepp.
- Arbeta för utvecklingen av specifika metoder för att upptäcka våld mot personer med funktionsnedsättning och för att erbjuda anpassat stöd och skydd för denna grupp.

Civil beredskap

För att förbättra den civila beredskapen och tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning, behöver Länsstyrelsens strategi lyfta tillgänglighet i skyddsrum och skyddade utrymmen samt säkerställa att information om utrymning och räddningstjänst är lättillgänglig och förståelig. Vikten av att aktivt inkludera funktionsrättsorganisationer och brukare i beredskapsplaneringen bör betonas i strategin för att dra nytta av deras unika insikter. Dessutom bör utbildningsprogram riktade till räddningstjänst och annan personal omfatta specifik kunskap om behoven hos personer med funktionsnedsättning. Strategin bör också återspegla åtagandena i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för att säkerställa ett omfattande skydd och säkerhet i risksituationer, vilket är avgörande för en heltäckande och effektiv civil beredskap.

Michael Jestin
Ombudsman, Funktionsrätt Uppsala kommun